

Henry David Thoreau (1817-1862) jedan je od najutjecajnijih američkih književnika i filozofa 19. stoljeća, te je nakon Ralpa W. Emersona najpoznatiji predstavnik transcendentalizma - američkog književnog, političkog i filozofskog pokreta. Transcendentalisti su pod utjecajem europskog romantizma kritizirali tadašnji materijalistički način života, naglašavajući osebujuan odnos pojedinca i prirode koja ga okružuje i njihov sklad. Također su isticali slobodu pojedinca od nametnutog autoriteta i tradicije i njegov integritet, navodeći savjest i osobnu intuiciju kao istinske vodiče u životu.

Pod tim pretpostavkama nastalo je i najpoznatije Thoreauovo djelo "Walden; or, Life in the Woods" (1854), u kojem je predstavio dvogodišnje razdoblje svog života provedeno u šumi u osami i svojevrsnom asketicizmu, te promišljanja nastala u tom periodu. Ostala važnija Thoreauova djela su "A Week on the Concord and Merrimack Rivers" (1849), "Excursions" (1863), "The Maine Woods" (1864), "Cape Cod" (1865), "A Yankee in Canada" (1866), te nadasve esej "Civil Disobedience" (1849) (često nazivan i "On the Duty of Civil Disobedience") čiji prijevod donosimo u ovom broju "Diskrepancije". Dok je "Walden" utjecao na razvoj pokreta povratka prirodi ("back-to-nature-movements"), "Civil Disobedience" je između ostalih inspirirao i Lava Tolstoja, Mahatmu Gandhija i Martina Luthera Kinga u njihovim promišljanjima građanskih prava i obveza. Esaj o građanskoj neposlušnosti nastao je kao reakcija na privođenje Thoreaua u zatvor nakon što je odbio platiti porez američkoj vladi koja je poticala nastavak Meksičkog rata i održanje robovlasničkog sustava.

Svjesni smo da se prijevodu Thoreauovog eseja može uputiti mnogo prigovora, ali pri samom smo prevođenju bili prisiljeni napraviti mnoge kompromise, često mijenjajući originalne fraze kako bi postalo jasno njihovo značenje u hrvatskom jeziku. Time je zasigurno izgubljen dio umjetničke vrijednosti samog eseja. Valja uzeti u obzir da je sam tekst napisan 1849. godine i da stoga ne treba čuditi naizgled neobičan stil pisanja. K tome, Thoreau je prvenstveno književnik, a ne društveni teoretičar, što također objašnjava njegov pristup problemu. Prijevod je raden prema izdanju "Walden & On the Duty of Civil Disobedience", izdavačke kuće Holt, Rinehart and Winston, izdanom u New Yorku 1965. godine. Citate stihova koje autor navodi ostavili smo u izvorniku, a fusnote koje će, nadamo se, donekle olakšati razumijevanje teksta, preuzeli smo s internet stranice <http://eserver.org/thoreau/civil.html>. Bogata baza podataka o Thoreau i njegovim djelima nalazi se na internet stranicama <http://eserver.org/thoreau/thoreau.html>. S obzirom da je Thoreauovo stvaralaštvo u hrvatskom izdavaštvu bilo manje-više ignorirano, nadamo se da će prijevod ovog poznatog eseja približiti njegove misli hrvatskom čitateljstvu.

preveli: Igor Bezinović, Marijana Pasarić

Građanska neposlušnost

Svim srcem prihvaćam moto: "Najbolja je ona vlast koja najmanje vlada"¹ i želio bih da mu se pristupi što brže i sustavnije. Ova teza, jednom ostvarena, vodi k sljedećoj u koju također vjerujem: "Najbolja je ona vlast koja uopće ne vlada" i kad se ljudi na nju pripreme, upravo će takav oblik vladavine imati. Vlast je, u najboljem slučaju, samo izlaz u nuždi, a gotovo je svaka vlast u većini slučajeva (a svaka barem nekad) nesvrhovita. Mnogi i značajni prigovori postojanju stajace vojske, koji zaslužuju da ih se prihvati, mogu se naposljetku primijeniti i na kritiku vlasti. Stajaca je vojska samo instrument vlasti. Sama vlast

¹ "The best government is that which governs least", moto časopisa United States Magazine and Democratic Review, 1837. - 1859. Također "The less government we have, the better" ("Što manje vlade to bolje") - R. W. Emerson, "Politics", 1844.

je tek način na koji su ljudi odlučili iskazati svoje želje, a podložna je i zlouporabi i krivom tumačenju, sve dok ljudi sami pomoću nje ne počnu djelovati. U slučaju sadašnjeg Meksičkog rata² nekolicina je pojedinaca iskoristila vlast kao svoje sredstvo, jer građani u početku svakako ne bi pristali na mjere koje su upotrijebljene.

Ova američka vlada, što li je ona nego tradicija? Mlada tradicija, doduše, koja se nastoji neoštećena prenijeti na buduće naraštaje iako stalno gubi djeliće integriteta. Nema vitalnost i snagu pojedinca, jer je pojedinac može mijenjati prema svojoj volji. Ona je za ljude poput pištolja za igru, no to je ne čini manje nužnom. Ljudima treba buka nekog složenog mehanizma da bi zadovoljili ideju vlade koju imaju. Vlade pokazuju kako se ljudi lako mogu iskoristiti i kako se čak sami, za vlastitu korist, mogu iskorištavati. To je izvrsno, moramo se složiti. Pa ipak, ova vlada sama nikada nije poticala projekte osim kad ih je ažurno nastojala izbjeći. Vlada državi ne jamči slobodu. Ne ustanovljuje Zapad. Ne obrazuje. Sve što je postignuto omogućio je karakter američkog naroda, a postigao bi on i mnogo više da mu vlada, u nekim slučajevima, nije stajala na putu. Vlada je naime samo sredstvo, izlaz u nuždi, te bi ljudi rado uspijevali kad bi od nje bili neovisni. Upravo je tada vlada i najkorisnija, kad su građani od nje posve neovisni. Razmjena i trgovina nikada ne bi uspjele savladati prepreke koje im zakonodavci neprestano nameću, kada ne bi ovisili o indijskoj gumi.³ Kada bi netko tim ljudima sudio isključivo prema učincima njihovih radnji, a ne i prema njihovim namjerama, zaslužili bi da budu svrstani i osuđeni kao i oni koji su kršili zakon blokirajući pruge.

Realno, i kao građanin različit od onih koji se nazivaju nevladinim ljudima, ja ne tražim odmah bezvlade, već odmah zahtijevam bolju vlast. Dopustimo svakom čovjeku da kaže kakvu bi vlast mogao poštivati i napraviti ćemo korak prema ostvarenju te vlasti.

Napokon, praktičan razlog koji većini, kad se jednom domogne vlasti, dozvoljava vladati dugačak period vremena, nije taj što je većina najvjerojatnije u pravu, niti taj što je to najpravednije prema manjini, već zato što je većina fizički nadmoćnija. Ali vlada u kojoj većina u svim slučajevima vlada, ne može biti osnovana na pravednosti, čak niti u njenom najširem značenju. Može li postojati vlada u kojoj savjest, a ne većina, određuje što je to ispravno, a što pogrešno; u kojoj većina određuje samo pitanja djelotvornosti? Mora li građanin ikada ili u krajnjem slučaju prepustiti svoju savjest zakonodavcu? Zašto onda svaki čovjek uopće ima savjest? Smatram da prvo trebamo biti ljudi, a tek onda subjekti vladanja. Nije toliko poželjno razvijati poštovanje prema zakonu koliko je poželjno razvijati ga prema pravdi. Moja je jedina obaveza uvijek pretpostavljati da je ono što činim ispravno. Istina je da korporacija nema savjest, ali korporacija savjesnih ljudi jest korporacija sa sviješću. Zakon ljude nikada nije učinio nimalo pravednijima, čak su i oni koji ga poštuju svakodnevno nepravedni. Kolone vojnika, pukovnika, kapetana, korporala, nižih vojnika, topovskog mesa i zavidnom maršom preko bregova i dolina prema ratu, suprotno svojoj volji, suprotno, zapravo, zdravom razumu i savjesti, uobičajen su i prirodan rezultat neprimjerenog štovanja zakona. Mučan je takav marš i srce mi od njega nemirno kuca. Svi su ti ljudi pacifisti i svjesni su da posao u koji su uključeni zaslužuje biti proklet. Tko su oni zapravo? Jesu li uopće ljudi? Ili samo male pomične utvrde i spremnici oružja u službi nekog beskrupuloznog čovjeka moći? Posjetite Navy Yard i obratite pažnju na marinca, osobu kakvu američka vlada može stvoriti, kakvu mogu stvoriti njene crne moći. On je puka sjena, sjećanje na ljudskost. Čovjek izložen živ, a opet, netko bi mogao reći, zakopan ispod oružja s pogrebnim dodacima, iako bi moglo biti:

² Američko-meksički rat (1846.- 1848.), abolicionisti su smatrali da je njegov cilj proširenje robovlasničkog uređenja na meksički teritorij.

³ Napravljena od lateksa tropskih biljaka, "indijska" jer je dolazila iz West Indies, a "guma" jer je u početku korištena kao gumica za brisanje.

**"Not a drum was heard, not a funeral note,
As his corpse to the rampart we hurried;
Not a soldier discharged his farewell shot
O'er the grave where our hero we buried."⁴**

Masa ljudi tako neljudski služi državi, svojim tijelima, kao mašine. Mašine su i stajaća vojska i policija i zaposlenici zatvora i posse comitatusi⁵... Većinom ne koriste rasuđivanje ili svoj moralni osjećaj, jednaki su drvu, zemlji i kamenju. Možda bi se mogli proizvoditi i drveni ljudi koji bi jednako služili svrsi. Takvi ne zaslužuju više poštovanja od slamnatih ljudi ili šačice zemlje. Imaju istu vrijednost kao konji ili psi. Međutim, upravo su takvi obično smatrani dobrim građanima. Ostali, poput zakonodavaca, političara, odvjetnika, ministara i državnih službenika uglavnom služe svojim umom. Rijetko se bave moralnim promišljanjima, pa su jednako spremni, nenamjerno, služiti vragu kao i Bogu. Manjina, kao što su heroji, patrioti, mučenici, značajni reformatori i ljudi služi državi savjesno, a ona ih doživljava neprijateljima. Mudar čovjek državi će koristiti samo kao čovjek, neće nalikovati "glini" za začepljivanje propuhanih rupa⁶. Tu će dužnosti ostaviti svom prahu:

**"I am too high born to be propertied,
To be a secondary at control,
Or usefūl serving-man and instrument
To any sovereign state throughout the world"⁷**

Onaj koji se u potpunosti prepušta svojim drugovima čini im se beskorisnim i sebičnim, ali onaj koji im se prepušta djelomično proglašen je dobročiniteljem i filantropom.

Kako to da se danas čovjek tako odnosi prema američkoj vladi? Smatram da je sramotan taj njegov odnos s njome. Ni na trenutak neću priznati kao svoju vladu tu političku organizaciju koja je istovremeno i vlada robova.

Svi ljudi imaju pravo na revolucije, pravo da odbiju odanost vladi i pravo na otpor kad su njena tiranija i neučinkovitost velike i nepodnošljive. Ali svi tvrde da to sada nije slučaj. Bio je, smatraju, u Revoluciji '75.⁸ Da mi netko kaže kako je ova vlada loša jer oporezuje luksuznu robu uvezenu u naše luke, vjerojatno se time ne bih zamario jer mogu i bez te robe. Svi strojevi imaju svoje trenje koje čini dovoljno dobra i protuteži zlu. Ne treba se oko toga uzbuđivati. Ali, zagospodari li trenje strojem i sputavanje i pljačke postanu organizirani, kažem, odbacimo taj stroj. Drugim riječima, kada su u zemlji smatranoj utočištem slobode, šestina populacije robovi, a cijela je zemlja nepravedno pregažena, pokorena stranom vojskom i podložna vojnom pravu, smatram da nije prerano da se poštenu ljudi pobune i započnu revoluciju. Ta je dužnost revolucije još važnija zbog činjenice da pregažena zemlja nije naša, već je naša ona vojska koja napada i gazi.

Paley, mnogima autoritet za moralna pitanja, u svom poglavlju o *Dužnosti pokoravanja civilnoj vladi*, svodi sve građanske dužnosti na svrhovitost te kaže da "dok god to interesi cijelog društva zahtijevaju, tj. dok god se ustanovljenoj vladi ne može oduprijeti ili je promijeniti bez problema u javnosti, Božja je volja da se uspostavljena vlada bez pogovora poštuje" i "Prihvaćanjem ovog načela, pravednost se svakog posebnog slučaja otpora svodi na procjenu

⁴ Charles Wolfe (1791. - 1823.) The Burial of Sir John Morre at Corunna

⁵ Grupa ovlaštena da održava zakon, šerifov posse.

⁶ Shakespeare (1564.- 1616.), Hamlet - "will not submit to be clay, and stop a hole to keep the wind away".

⁷ Shakespeare, King John

⁸ Američka revolucija započeta u Concord & Lexingtonu 1775. godine.

opasnosti i žalbi s jedne strane, te procjenu vjerojatnosti i troška promjena s druge”.⁹ O tome, kaže, svaki čovjek treba za sebe suditi. Ali Paley, čini se, nije razmatrao slučajeve na koje se pravilo svrhovitosti ne može primijeniti, u kojima narod, baš kao i pojedinac, mora djelovati pravedno, bez obzira na posljedice. Istrgnem li nepravedno utopljeniku dasku za koju se drži, moram mu je vratiti pa čak i ako se sam utopim. Ovo bi prema Paleyu bilo neprimjereno. Jer onaj bi koji bi spasio tuđi život u tom slučaju izgubio svoj.¹⁰ Ljudi moraju prestati iskorištavati robove i ratovati s Meksikom, čak i ako ih to košta njihovog ljudskog opstanka.

U praksi se nacije slažu s Paleyem, ali smatra li itko da Massachusetts u sadašnjoj krizi čini ono što je ispravno?

***“A drab of state, a cloth - o’ - silver slut,
To have her train borne up, and her soul trail in the dirt.”***

Protivnici reforme u Massachusettsu nisu stotine tisuća političara Juga, nego stotine tisuća trgovaca i farmera ovdje, onih koji su više zainteresirani za trgovinu i agrikulturu nego za ljudski rod i bez obzira na posljedice, nisu spremni pravedno postupati prema robovima i Meksiku. Ne svađam se s dalekim neprijateljima, već s onima kod kuće koji surađuju s njima, bez kojih bi ovi daleki neprijatelji bili bezopasni. Obično kažemo da je većina ljudi nepripremljena, ali napredak je spor zato što *manjina* nije bitno mudrija ili bolja od većine. Nije toliko važno da je većina dobra koliko i ti, nego da negdje postoji apsolutno dobro koje će uzdići cijelu masu.¹² Tisuće su ljudi načelno protiv ropstva i rata, ali ništa ne čine da bi im stali na kraj. Smatrajući se djecom Washingtona i Franklina, sjede s rukama u džepovima govoreći kako ne znaju što bi činili, i ne čine ništa. Pretpostavljaju čak pitanje slobodne trgovine pitanju slobode i tiho, nakon večere, proučavaju pad i rast cijena te nove savjete iz Meksika nad kojima će možda i zaspiti. Kakva je danas cijena poštenog čovjeka i patriota? Patrioti danas oklijevaju, žale, nekad pišu peticije, ali ništa ne čine ozbiljno i njihove akcije nemaju učinka. Čekat će, po svoj prilici, na druge da poprave zlo, kako više nad njime ne bi trebali žaliti. U krajnjem će slučaju dati samo svoj jeftini glas, slabašnu potporu i dobre želje pravdi, dok ona kraj njih prolazi. 999 je dobročinitelja vrline naspram jednom čestitom čovjeku, ali lakše je nositi se sa stvarnim vlasnikom stvari nego s njenim trenutnim čuvarom.

Svako je glasovanje vrsta kockanja slična kladenju, kao dame ili backgammon, samo s laganim moralnim dodatkom. Karakter glasača nije upitan. Ja dajem svoj glas, slučajno, u skladu s onime što smatram ispravnim, ali nisam baš značajno zainteresiran za pobjedu ispravnoga. Voljan sam to prepustiti većini. Njena obveza, dakle, nikada ne premašuje obvezu korisnosti. Čak ni glasanje za *ispravnost* nije *djelovanje* za njeno ostvarenje. To je jednostavno izravno izražavanje naše želje. Mudar čovjek neće prepustiti pravdu slučajnom izboru, niti će dopustiti da o njoj odluči moć većine. Malo je vrline u djelovanju mase. Kad većina bude glasovala za ukidanje ropstva, učinit će to zato što je indiferentna prema ropstvu ili zato što će ropstvo kome se suprotstavlja dotad već biti rijetka pojava. *Ona* će tada biti jedini rob. Ukidanje ropstva može ubrzati samo glas onoga koji potvrđuje slobodu svog izbora.

Kako čujem u Baltimoreu¹³ (ili negdje drugdje), održat će se skup za izbor kandidata za Predsjedništvo uglavnom sastavljen od urednika i političara. No može li se njihova odluka pretpostaviti bilo kojem neovisnom, inteligentnom i štovanja vrijednom čovjeku? Nećemo li

⁹ William Paley (1743.- 1805.), engleski teolog i filozof. Citat je iz djela *Principles of Moral and Political Philosophy*, 1785.

¹⁰ “Koji čuva dušu svoju, izgubit će je...” Evandelje po Mateju 10:39

¹¹ Cyril Tourneur (1575.- 1626.) *The Revengers Tragadie*

¹² “Ne znate li da malo kvasca sve tijesto ukiseli?” - Korinćanima poslanica prva, 5:6

¹³ 1848. godine demokratski je sabor proglasio Lewisa Casea američkim predsjednikom. Kasnije ga je porazio Zachary Talor.

ionako imati prednost njegove mudrosti i poštenja? Ne možemo li računati i na neke nezavisne glasove? Ali ne, držim da se tzv. čovjek vrijedan poštovanja odmakao od svoje pozicije i očajava nad svojom zemljom, dok zemlja ima više razloga da očajava nad njim koji odmah prihvaća jednog od kandidata kao jedini izbor na raspolaganju, dokazujući time kako je i on sam na raspolaganju željama demagoga. Njegov glas nema vrijednost veću od glasa bilo kojeg neprincipijelnog stranca ili domaćeg plaćenika kojeg se može potkupiti. Oh, jer čovjek koji je *čovjek*, kako bi to rekao moj susjed, u leđima ima nesavitljivu kost! Statistike su nam u krivu, populacija je postala prevelika. Koliko *ljudi* živi na tisuću četvornih milja u ovoj zemlji? Jedva jedan *čovjek*. Ne nudi li Amerika ljudima pogodnosti da se ovdje skrase? Amerikanac se degradirao u Odd Fellowa¹⁴, poznatog po razvoju svoje druželjubivosti i jasnom manjku intelekta i srčanog samopouzdanja, čiji je prvi i glavni interes, po dolasku na svijet provjeriti je li ubožnica u dobrom stanju te prije nego legalno započne muževno otimanje, sakupiti sredstva za pomoć udovicama i siročadi; njegov je život sastavljen od kratkih avantura i potpomaže ga Mutual Insurance Company koji mu omogućuje dostojan sprovod.

Nije ničija dužnost po sili se zakona posvetiti iskorjenjivanju bilo kojeg, čak ni najvećeg mogućeg zla. Svatko može imati druge interese koji ga zaokupljaju. Ali njegova jest dužnost od zla barem oprati ruke, ne podržavati ga praktično kad mu već ne zaokuplja razmišljanja. Ako se posvetim drugim izazovima, moram barem biti siguran da pritom ne sjedim na nečijim leđima. Moram prestati opterećivati drugoga kako bi i on mogao slijediti svoja razmišljanja. Promotrite ogromne proturječnosti koje bivaju tolerirane. Čuo sam neke svoje sugrađane kako kažu: "Kad bi me poslali da odmarširam u Meksiko suzbijati pobunu robova teško da bih pristao", ali ti su isti ljudi, posredno, svojim novcem ili neposredno, svojom odanošću omogućili da u Meksiko ode njihova zamjena. Oni će, koji ne odbijaju podršku nepravednoj vladi koja ratuje, aplaudirati vojnicima koji je odbiju, aplaudirat će mu baš oni do čijeg autoriteta on ne drži i smatra ga zlim. Vlada kao da se kaje do te mjere da traži ljude da je kore dok griješi, ali ne do te mjere da na trenutak prestane griješiti. Dakle, pojam nas Reda i Civilne vlade sve prisiljava da naposljetku pokažemo poštovanje i potporu vlastitim lošim osobinama. Nakon neugode zbog prvog grijeha slijedi indiferentnost, a onda on od nemoralnog kao da postaje amoralan i ne baš posve bespotreban za život koji smo stvorili.

Samo vrlina izrazite nesebičnosti može održavati najširu i najznačajniju pogrešku. Lagano kajanje kojem je vrlina patriotizma obično podložna, plemeniti će navući na sebe. Oni koji vladi ostaju vjerni i dok se ne slažu s njenim mjerama i karakterom, njeni su najsavjesniji podržavatelji i vrlo često najozbiljnije prepreke promjeni. Neki potpisuju peticije državi da raspusti Uniju, da zanemari zahtjeve predsjednika. Zašto oni u sebi ne raspuste svoju uniju s državom? Zašto ne odbiju plaćati svoju kvotu državnoj blagajni? Ne stoje li oni u istoj vezi prema državi, u kojoj država stoji prema uniji? Napokon, ne sprečavaju li isti razlozi državu da pruži otpor uniji, koji priječe njima da pruže otpor državi?

Kako čovjek može biti zadovoljan zadržavanjem pukog stava i čak uživati u tome? Može li uživati, ako ga stav čini oštećenim? Ako ti tvoj susjed prijevarom oduzme jedan jedini dolar, ne miriš se s time da te prevario, izjavljivanjem da te prevario, čak niti traženjem da ti isplati dug. Naprotiv, poduzimaš učinkovite korake kako bi smjesta povratio puni iznos i uvjerio se kako nikada više nećeš biti prevaren. Djelovanje iz načela, percepcija i ostvarenje prava mijenja stvari i odnose, bitno je revolucionarno i ne sačinjava ga nikad u potpunosti ono što je bilo. Jedino takvo djelovanje odvaja države i crkve, dijeli obitelji i nadasve *pojedince*, odvajajući u njemu ono vražje od božanskog.

Nepravedni zakoni postoje. Hoćemo li se zadovoljiti njihovim poštivanjem, hoćemo li se truditi popraviti ih i poštivati ih sve dok u tome ne uspijemo, ili ćemo ih smjesta nadići? Ljudi obično, pod vladom kao što je ova, smatraju da bi trebali čekati dok većinu ne uvjere da

¹⁴ Član skupine Independent Order of Odd Fellows

zakone treba popraviti. Smatraju da bi u slučaju otpora lijek bio gori od samog zla. Ali krivica je vlade da lijek doista *jest* gori od zla. *Ona* ga čini gorim. Zašto više nije primjereno očekivati i omogućavati promjenu? Zašto vlada ne cijeni svoju mudru manjinu? Zašto plače i pruža otpor prije nego je povrijeđena? Zašto ne podržava građane da revno ukazuju na njene greške i čine bolje no što je ona u stanju činiti? Zašto Krista uvijek razapinje na križ, ekskomunicira Kopernika i proglašava Washingtona i Franklina pobunjenicima?

Netko bi mogao pomisliti da je praktično nijekanje vladina autoriteta jedini prekršaj koji nije promišljen, jer zašto mu vlada nije dodijelila konačnu, primjerenu i proporcionalnu kaznu? Ako čovjek bez vlasništva samo jednom odbije za Državu zaraditi devet šilinga, zatvorit će ga na period neograničen ijednim poznatim mi zakonom i određen samo odlukama ljudi koji su ga u zatvor i stavili. Ako Državi ukrade devedeset puta više od devet šilinga, uskoro će ga pustiti na slobodu.

Ako je nepravda dio nužnog trenja vladine mašine, pustimo je, pustimo je. Moguće je da će se ublažiti, mašina će se sigurno istrošiti. Ako nepravda ima feder, kolotur, konopac ili polugu, tada vjerojatno trebaš razmotriti hoće li lijek uistinu biti gori od zla, ali ako je nepravda te prirode da od tebe zahtijeva da budeš nepravedan prema drugome, tada kažem - Krši zakon! Neka tvoj život bude protutrenje koje će zaustaviti mašinu. U bilo kojem slučaju moram biti siguran da se ne prepuštam zlu koje prezirem.

Načini koje je Država omogućila za ispravljanje zla nisu mi poznati. Prije će ljudski život proteći no što Država uspije ispraviti zlo. Ima i drugih stvari kojima trebam posvetiti pažnju. Na ovaj sam svijet došao, ne prvenstveno zato da ga učinim dobrim mjestom za život, već da u njemu živim bio on dobar ili loš. Čovjek ne mora učiniti *sve*, nego *nešto*, i baš zato što ne može učiniti *sve*, nije nužno da zakonodavcu i guverneru piše peticije i da od njih išta zahtijeva, kao što nije nužno da oni zahtijevaju išta od njega. Ali što kad oni moje zahtjeve ne žele ni saslušati? U tom slučaju Država nije omogućila ništa, a sam Ustav je zlo. Ovo se može činiti oštrim i tvrdoglavim, ali valja se s najvišom ljubaznošću i obzirnošću odnositi prema jedinom duhu koji to zaslužuje i zna cijeniti. To je promjena nabolje, poput rođenja i smrti koji protresaju tijelo.

Ne prezam reći, da bi oni koji se nazivaju Abolicionistima trebali smjesta prestati podupirati, osobno i materijalno, državu Massachusetts. Trebali bi prestati s čekanjem na stvaranje većine koja će ostvariti pravdu. Dovoljan im je Bog, imaju li ga na svojoj strani. Osim toga, svaki čovjek koji je u pravu u odnosu na svog susjeda, već sam ima snagu većine.

Susrećem ovu američku vladu, ili njenog predstavnika Državnu vladu, neposredno, licem u lice, jednom godišnje, ne češće od toga, u osobi njena poreznika¹⁵. To je jedini način na koji je čovjek poput mene nužno susreće i tada ona jasno kaže: "Priznaj me!". Najjednostavniji, najizravniji i, s obzirom na sadašnje stanje stvari, najneprocjenjiviji način ophođenja s njome, način za izražavanje nezadovoljstva i ljubavi prema njoj jest nijekanje nje same. Moj je građanski susjed, poreznik, upravo onaj čovjek s kojim trebam izići na kraj. Naposljetku, svađam se s ljudima, a ne s dokumentima, a on je samovoljno odlučio biti vladin zastupnik. Kako li će ikada znati što on jest i što radi kao službenik vlade, ili kao čovjek, dok je obavezan razmatrati hoće li se prema meni, svom susjedu kojeg poštuje, ponašati kao prema susjedu i čovjeku sa stavom ili kao prema manijaku i remetitelju mira? Jasno mi je da, kad bi jedna tisuća, jedna stotina, kad bi deset ljudi koje bih mogao imenovati, kad bi samo deset poštenih ljudi - oh, kad bi bar jedan POŠTEN čovjek u ovoj državi Massachusetts, prestao biti robovlasnik i zato bio zaključan u okružni zatvor, jasno mi je da bi to značilo prestanak robovlasništva u Americi. Jer nije bitno kako se malenim početak čini, što je jednom dobro napravljeno, zauvijek je napravljeno. Ali mi više volimo o tome govoriti, nazvati to svojom misijom. O reformi se mnogo piše u novinama, ali nitko ništa ne poduzima. Kad bi moj cijnenjeni susjed, ambasador

¹⁵ Sam Staples, lokalni policajac i poreznik u Thoreauovom rodnom gradu Concordu.

Države¹⁶, koji se bavi ustanovljavanjem ljudskih prava u Council Chamberu, umjesto da mu se prijete zatvorima Karoline, postao zatvorenikom Massachusettsa (države koja grijeh ropstva tako nemirno želi prebaciti na svoju sestru Karolinu, čiju negostoljubivost sada iskorištava za svađu), Zakonodavstvo više ne bi odgađalo predmet sljedeće zime.

Pod vladom koja nepravedno zatvara, pravo je mjesto za poštenog čovjeka također zatvor. Zatvor je danas pravo mjesto, jedino mjesto koje je Massachusetts omogućio svojim slobodnijim i manje pasivnim duhovima. Država ih isključuje jer su se sami prethodno isključili svojim principima. Zatvor je jedina kuća u robovlasničkoj Državi u kojoj slobodan čovjek može časno ostati, jedino mjesto na koje rob-bjegunac, meksički zarobljenik na uvjetnoj slobodi i Indijanac dolaze tražiti oprost za grijehе svoje rase. Jedino odvojeno, ali slobodnije i čestitije tlo. Smatraju li neki da bi njihov utjecaj u zatvoru bio izgubljen i da njihovi glasovi više ne bi dosegali uši Države, da ih više ne bi smatrali neprijateljima unutar zidina, onda ne znaju koliko je puta istina jača od pogreške i koliko se rječitije i učinkovitije protiv nepravde bori onaj koji ju je osjetio na vlastitoj koži. Upotrijebi cijelu mogućnost glasovanja, ne samo komad papira, već cijeli svoj utjecaj. Manjina je bespomoćna dok se podvrgava većini, tada se čak i ne može nazvati manjinom. No snažna je i ne može joj se odoljeti kad pritišće cijelom svojom težinom. Ako je zatvaranje svih pravednih ljudi alternativa prekidu rata i robovlasništva, Država neće oklijevati u svojoj odluci. Tisuću ljudi ne bi počinilo nasilnu i krvavu mjeru da ove godine ne plati svoje porezne račune. Počinili bi nasilje kad bi plativši ih omogućili državi da čini nasilje i proljeva krv nevinih. To je, zapravo, definicija mirne revolucije, ako je takva moguća. Kad bi me poreznik ili bilo koji drugi javni službenik upitao, kao što je to jedan i učinio: "Ali što da radim?", moj bi odgovor bio: "Ako uistinu želiš nešto učiniti, daj otkazi". Kad pojedinac odbije suradnju, a službenik da otkaz svome uredu, tada je revolucija postignuta. Ali pretpostavimo i da krv poteče. Ne javlja li se neki oblik krvoprolića i kada je savjest ranjena? Kroz takvu ranu čovjekova prava ljudskost i besmrtnost istječu i on kvvari do trajne smrti. Ja vidim kako ta krv sada teče.

Razmatram uhićenje prekršitelja, a ne zapljenu dobara, iako obje metode služe istoj svrsi, zbog toga što zagovaratelji potpunog prava, oni najopasniji za iskvarenu državu, obično ne provode previše vremena nakupljajući vlasništvo. Takvima država iskazuje razmjerno malu uslugu i nevelik je porez za njih bude pretjeran, osobito ako su ga primorani zaraditi vlastitim rukama. Kad bi postojao netko tko bi živio posve bez novca sama bi država oklijevala zahtijevati ga od njega. Ali bogataš je - bez ikakve neopravdane usporedbe- uvijek vjeran instituciji koja ga obogaćuje. Apsolutno govoreći, više novca znači manje vrlina; jer novac staje između čovjeka i stvari, nabavlja stvari za čovjeka; a osiguravati novac sasvim sigurno nije velika vrlina. Novac daje odgovor na mnoga pitanja na koja bi čovjek inače bio primoran odgovoriti, dok je jedino novo pitanje koje mu postavlja teško iako suvišno, "kako ga potrošiti?". Tako mu oduzima moralni oslonac. Prilike za življenje smanjuju se kako se "sredstva" povećavaju. Najbolje što čovjek, kad se jednom obogati, može učiniti za svoj razvoj jest da nastoji provesti u djelo ono čemu se nadao kao siromah. Krist je Herodovu narodu odgovorio uzimajući u obzir njihov položaj. "Pokažite mi novac koji dajete za porez", rekao je, a jedan je čovjek iz džepa izvukao novčić; koristite li novac s Cezarovim likom, novac koji je on učinio tekućim i dragocjenim, tj. ako ste ljudi države i spremno uživate prednosti Cezarove vlade onda mu platite natrag njegovo kad on to od vas traži. "Podajte dakle Cezaru Cezarovo, a Božje Bogu"¹⁷. Rekavši to ostavio ih je jednako neupućene u to što je čije, jer nisu ni željeli znati.

Kad razgovaram s najslobodnijim od svojih susjeda, primjećujem da što god da rekli o

¹⁶ Samuel Hoar (1778. - 1856.) iz Concorda. Zakonodavno ga je tijelo poslalo u Južnu Karolinu da se suprotstavi zatvaranju slobodnih crnih mornara, a od tamo je bio prisiljen otići. Njegova je kćer bila bliska Emersonova i Thoreauova prijateljica iz djetinjstva.

¹⁷ Evanđelje po Mateju 22:21

veličini i ozbiljnosti pitanja, o svom gledanju na javni mir, ipak ne mogu bez zaštite postojeće vlasti i strepe od posljedica za njihovo vlasništvo ili obitelj kad bi vlasti ukazali neposlušnost. Što se mene tiče, ne bih volio misliti da se ikad oslanjam na zaštitu države. Ali zanijećem li autoritet države kad predstavi porezni račun, uzet će mi i protratiti vlasništvo i tako bez kraja mučiti i mene i moju djecu. Ovo je teško stanje. Čovjeku onemogućuje da istovremeno živi pošteno i ugodno. Ne bi vrijedilo ponovno stjecati vlasništvo kad bi ti ga opet oduzeli. Moraš iznajmljivati stan ili se bespravno nastaniti, uzgajati samo malo usjeva i to brzo jesti. Valja ti živjeti u sebi i ovisiti o sebi, uvijek pripravan i spreman na pokret, bez mnogih veza. Čovjek se može obogatiti čak i u Turskoj, ukoliko je u svakom pogledu dobro živi u skladu sa zahtjevima turske vlade. Konfucije je rekao: "Vodi li se država načelima razuma, siromaštvo su i jad sramotni; ako država nije vođena načelima razuma, bogatstvo i čast su sramotni".¹⁸ Ne: dok god ne zaželim da me zaštita države Massachusetts prati u nekoj dalekoj, južnoj luci gdje mi je sloboda ugrožena, ili ako me kod kuće samo zanima gradnja imanja mirnim poduzetništvom, dotle si mogu priuštiti da državi Massachusetts odbijem privrženost i pravo na moje vlasništvo i život. U svakom me smislu manje košta izložiti se kazni za neposlušnost državi nego pokoravati joj se. U tom bih se slučaju osjećao manje vrijednim.

Prije nekoliko se godina država ne me namjerila u ime Crkve i zapovjedila mi da platim određenu svotu za potporu svećeniku čije je propovijedi slušao moj otac, ali nikada i ja. "Plati", rekla je, "ili budi zaključan u zatvoru." Odbio sam platiti, ali je, nažalost, drugi čovjek našao za shodno da to učini. Nije mi bilo jasno zašto bi oporezivali školskog ravnatelja za potporu svećeniku, a ne svećenika za potporu školskom ravnatelju; jer ja nisam bio državni školski ravnatelj, ali podupirao sam sam sebe dobrovoljnim prilozima. Nije mi bilo jasno zašto javna predavaonica ne bi predočila svoj porezni račun i za svoj zahtjev imala potporu države jednako kao i Crkva. Kako god mu drago, na zahtjev odgovornih ljudi susretljivo sam napisao sljedeću izjavu: "Na znanje svima, ja Henry Thoreau, ne želim da me se smatra članom bilo kojeg osnovanog društva kojem se nisam pridružio". Izjavu sam predao gradskom činovniku koji je sada posjeduje. Država mi, naučivši tako da ne želim da me se smatra članom te crkve, od tada do danas nije uručila sličan zahtjev; iako je u prvom slučaju rekla da mora ostati pri svojoj prvotnoj pretpostavci. Da sam ih tada znao imenovati, detaljno bih se ogradio od svih društava kojima nikad nisam pristupio, ali nisam znao gdje naći potpun popis.

Izborni porez nisam platio šest godina. Jednom sam prilikom, zbog toga, jednu noć završio u zatvoru i dok sam stajao tamo razmišljajući o čvrstim, dvije ili tri stope debelim kamenim zidovima, o stopu debelim vratima od drveta i željeza, o željeznim rešetkama kroz koje se protiskivala svjetlost, pogodila me glupost te institucije koja me tretirala tek kao meso, krv i kosti pogodne za zatvaranje. Čudio sam se da je zaključila da me baš tako može najbolje upotrijebiti i da se mnome nije pomislila na neki način okoristiti. Ako je tada između mene i mojih sugrađana postojao kameni zid, postojao je i jedan koji im je bilo teže prijeći, koji bi teže srušili kako bi postali slobodni poput mene. Ni na trenutak se nisam osjećao zarobljenim, a zidovi su mi se činili samo velikim rasipanjem kamena i žbuke. Osjećao sam kao da sam samo ja, od svih mojih sugrađana, platio porez. U zatvoru prema meni nisu znali postupati i ponašali su se neodgojeno. U svakoj prijetnji, u svakom komplimentu, osjećala se nepromišljenost; mislili su da je moja glavna želja stati s onu stranu kamenoga zida. Nisam se mogao ne nasmijati vidjevši kako su samo marljivo zaključali vrata mojim razmišljanjima koja su ih slijedila slobodno išetavši bez ikakve zapreke. Oni su bili jedina opasnost. Kako do mene nisu mogli doprijeti odlučili su kazniti moje tijelo, baš kao dječaci koji će mučiti psa čijem su vlasniku namijenili zlobu. Vidio sam tad, da je država polu-pametna, strašljiva poput usamljene žene s njenim srebrnim žlicama, da ne razaznaje prijatelje od neprijatelja, izgubio sam sve za nju sve preostalo poštovanje i sažalio se.

¹⁸ Konfucije, Analekte, 8:13

Država se tako nikada ne suočava s čovjekovim razumom, već samo s njegovim tijelom i osjetilima. Ona nije naoružana nadmoćnijim umom ili čestitošću već nadmoćnijom fizičkom snagom. Nisam rođen zato da bi me prisiljavali. Disat ću na svoj način. Da vidimo tko je jači. Kakvu mnoštvo ima snagu? Prisiliti me mogu samo oni koji se pokoravaju zakonu višem od mojeg. Tjeraju me da postanem poput njih. Ne slušam o *ljudima* koje su mase *prisilile* na život, ovakav ili onakav. Kakav bi to život bio? Kad se sretnem s vlašću koja mi govori :”Novac ili život“, zašto bih se žurio dati joj svoj novac? Možda je u velikom škripcu i ne zna što činiti: tome ja ne mogu pomoći. Mora si pomoći sama, činiti kao i ja. Ne vrijedi zbog toga cmizdriti. Nisam ja odgovoran za uspješno funkcioniranje društvenog stroja. Nisam ja strojovođin sin. Smatram da, padnu li žir i kesten jedan pokraj drugoga, neće jedan ostati nepokretan da bi pustio drugog da prođe, već će se oba pokoriti vlastitim zakonima i nicat će, rasti i cvjetati dok jedan možda ne zasjeni i uništi drugog. Ne može li živjeti u skladu s vlastitim zakonima biljka umire, a tako i čovjek.

Noć u zatvoru bila je prilično neobična i zanimljiva. Kad sam ušao, neogrnuti su zatvorenici u veži uživali u razgovoru i večernjem zraku. Ali tamničar je rekao : “Hajmo momci, vrijeme je za zaključavanje;” te su se razišli uz zvuk koraka koji se vraćaju u prazne odjeljke. Tamničar mi je predstavio cimera kao “prvorazrednog druga i pametnog čovjeka”. Kad su zaključali vrata on mi je pokazao gdje da objesim šešir te kako on izlazi na kraj sa stvarima. Sobe su krečili jednom mjesečno, a ova je bila najbjelji, najjednostavnije namješten, i vjerojatno najuredniji stan u gradu. Naravno, želio je čuti moju odakle sam i što me dovelo tamo i nakon što sam mu ispriповjedio upitao sam ga isto, smatrajući ga, naravno, poštenim čovjekom, a kako stvari obično idu, vjerujem da je i bio. “Dakle”, rekao je, “optužuju me da sam spalio štagalj, ali nisam to učinio”. Koliko sam uspio otkriti, vjerojatno je u štaglju pijan legao, zapalio lulu i tako ga cijelog zapalio. Pratio ga je glas bistrog čovjeka, u zatvoru je čekajući suđenje bio oko tri mjeseca, a trebao je čekati još toliko što mu nije teško padalo jer se zadovoljan prilično udomaćio dobivajući hranu i smještaj besplatno, a činilo mu se i da se prema njemu dobro odnose.

On je zauzeo jedan, a ja drugi prozor. Uvidio sam da ostane li čovjek ovdje dugo, osnovna mu zanimacija postane gledanje kroz prozor. Uskoro sam pročitao sve traktate tamo ostavljene, ispitao gdje su prošli zatvorenici provaljivali van, gdje je rešetka bila otpiljena, čuo o povijesti raznih stanara ove sobe jer, saznao sam, čak su i ovdje postojale povijest i naklapanja koja nisu izišle preko zidina zatvora. Ovo je vjerojatno jedina kuća u gradu u kojoj se stihovi slažu i štampaju kružeći naokolo, ali nikada i ne izdaju. Pokazali su mi prilično dug popis stihova nekih mladih ljudi uhvaćenih u pokušaju bijega koji su se osvetili pjevajući ih.

Iscrpio sam svog zatvoreničkog druga koliko sam mogao, bojeći se da ga više neću vidjeti, ali konačno mi je pokazao koji je krevet moj i prepustio mi da ugasm svjetlo.

Ležati tamo jednu noć bilo je poput putovanja u neku udaljenu zemlju koju nikad nisam očekivao vidjeti. Kako smo spavali pokraj otvorenih prozora, unutar rešetki, činilo mi se kao da nikad prije nisam čuo otkucavanje gradskog sata niti večernje zvukove sela. Bio je to srednjovjekovni pogled na moje domaće selo i slike vitezova i dvoraca prolazile su pred mojim očima. Glasovi s ulice bili su glasovi starih građana. Bio sam tad slučajni očevidac i slušatelj svega što se događalo u kuhinji susjedne seoske krčme, što je meni bilo posve novo i rijetko iskustvo. Bio je to bliži pogled na moj domaći grad. U velikoj sam mjeri bio dio toga. Nikad prije nisam upoznao njegove institucije, a ovo je jedna od posebnih institucija okruga¹⁹. Počeo sam razumijevati njene stanovnike.

Ujutro su nam doručak dali kroz rupu u vratima na malim pravokutnim limenim tavama, na kojima je bila šalica čokolade, crni kruh i željezna žlica. Kad su tražili posude natrag, bio sam dovoljno neiskusni da im vratim i nešto kruha što mi je ostalo, ali moj ga je drug zgrabio

¹⁹ U to je vrijeme Concord bilo sjedište okruga.

rekavši da to trebam sačuvati za ručak ili večeru. On je uskoro pušten na košnju sijena u susjednom polju kamo je svakodnevno išao i kako se nije trebao vratiti do podneva poželio mi je ugodan dan, rekavši da sumnja da će me ponovo vidjeti.

Kad sam izašao iz zatvora, jer netko se upleo i platio taj porez, nisam primijetio velike promjene od uobičajenog kako bi to primijetio onaj koji je zatvoren mlad, a izlazi kao posrćući sijedi čovjek; ipak, promjena jest nastupila, grad i država i zemlja bili su drugačiji no što bi ikad postali samim protjecanjem vremena. Jasnije sam vidio državu u kojoj živim. Vidio sam u kolikoj mjeri ljudima oko sebe mogu vjerovati kao dobrim susjedima i prijateljima; da njihovo prijateljstvo postoji samo za lijepog vremena; da nisu jako težili ispravnim postupcima; da su pripadali zbog svojih predrasuda i praznovjerja rasi različitoj od moje, kao što su različiti Kinezi ili Malajci; da u svojim žrtvama za čovječanstvo ne riskiraju, čak ni s vlasništvom; da naposljetku i nisu tako plemeniti i da lopova tretiraju kao što on tretira njih, i da se nadaju će pomoću nekoliko obreda i molitvi, hodanjem po ravnom iako beskorisnom putu, donijeti spas svojim dušama. Možda preoštro sudim svoje susjede; jer vjerujem da mnogi od njih nisu ni svjesni da u svom selu imaju takvu instituciju kao što je zatvor.

Bio je nekoć u našem selu običaj siromašnog dužnika pozdraviti, kad izađe iz zatvora, gledajući ga kroz isprekrižane prste koji su predstavljali rešetke zatvorskog prozora. Mene susjedi nisu tako pozdravili, pogledali su me, a zatim jedni druge, kao da sam se vratio s kakva dugog putovanja. U zatvoru sam završio na putu do postolara gdje sam išao podići cipelu s popravka. Kad su me sljedeće jutro pustili produžio sam dovršiti taj posao te sam se, obuvši popravljenu cipelu, pridružio skupini berača borovnica nestrljivih da se prepuste mojem vodstvu te nakon što sam opremio konja za pola sata sam već bio usred polja borovnica, na jednom od naših najviših brda, daleko od države.

Ovo je cijela povijest "Mojih zatvoreništava"²⁰.

Nikada nisam odbio platiti cestovni porez jer koliko mi je želja biti lošim podanikom toliko želim biti i dobar susjed. Što se podupiranja školstva tiče, upravo sad dajem svoj doprinos obrazovanju. Ne odbijam platiti porez zbog konkretne točke u poreznom računu, naprosto želim odbiti privrženost državi, od nje se povući i djelotvorno je držati na distanci. Sve i da mogu ne bih htio misliti na to kako trošim svoj novac. Novac je nedužan sve dok ne kupi čovjeka ili pušku za pucanje, ali želim razmišljati o posljedicama mojeg podaništva. U stvari, državi mirno navješćujem rat na svoj način, iako ću i dalje nastojati iskoristiti sve njene prednosti kao što je to u ovakvim slučajevima uobičajeno.

Ako drugi suosjećajući s državom plate moj porez, ponovit će svoju grešku, potičući nepravdu u većoj mjeri no što to država očekuje. Plate li porez iz krivo shvaćenog zanimanja za oporezanu osobu, da spase njeno vlasništvo ili spriječe njen odlazak u zatvor, to je zato što nisu mudro procijenili koliko dopustiti da njihovi privatni osjećaji utječu na opće dobro.

Ovo je moje trenutno stajalište. Valja biti na oprezu da tvrdoglavost ili pretjerano poštovanje prema mišljenju drugih ne učine djelovanje pristranim. Čovjek treba biti dosljedan sebi i trenutku u kojem živi.

Ponekad mislim: "Pa ovi ljudi imaju dobru namjeru, samo su neuki. Da znaju kako, postupali bi ispravnije; zašto ih gnjaviti da se odnose prema meni kako sami nisu skloni?". Ali onda mislim: "To nije razlog da činim što i oni, ili da dozvolim da drugi trpe puno veće i drugačije uznemiravanje." Nekad si opet kažem: "Kad toliki milijuni ljudi od tebe traže bez žestine, bez zamjeranja, bez ikakvih osjećaja, samo nekoliko šilinga; kad zbog svog ustava ne mogu opozvati ili prepraviti svoj trenutni zahtjev, a ti sa svoje strane nemaš milijune na čiju se podršku možeš pozvati, zašto da se uopće izlažeš toj poraznoj goloj nuždi?". Ionako tvrdoglavo ne prkosiš hladnoći i gladi, vjetrovima i valovima, mirno se pokoravaš tisućama sličnih

²⁰ Thoreau aludira na djelo "Le Mie Prigioni" Silvia Pellica (1789.-1854.), koji je 8 godina bio politički zatvorenik.

neizbježnosti. Ne stavljaj glavu u vatru. Ali budući da ovo ne doživljam golom silom već djelomice i ljudskom snagom i kako smatram da sam vezan, kako s ovim milijunima tako i s milijunima ljudi, ne surovih, beživotnih stvari, vidim da je žalba moguća i to prvenstveno s njihove strane njihovom Tvorcu, a zatim sebi samima. Ali stavim li glavu u vatru nemam mogućnost žaliti se vatri ili njenom tvorcu i mogu kriviti samo sam sebe. Da se mogu uvjeriti da imam pravo biti zadovoljan ljudima takvima kakvi jesu i tretirati ih u skladu s time, a ne prema mojim zahtjevima i očekivanjima, mogao bih se poput dobrog Muslimana i fatalista odvažiti da budem zadovoljan stvarima kakve jesu i da kažem da je takva volja Božja. Iznad svega razlika je između prkošenja tomu ili naprosto surovoj prirodnoj sili, ovome mogu prkositi s nekim učinkom, ali ne mogu poput Orfeja očekivati da promijenim prirodu stijena, drveća i zvijeri.

Nije mi namjera prepirati se ni s jednim čovjekom ili nacijom. Ne želim cjepidlačiti, raditi istančane razlike niti se kao bolji izdvajati od svojih susjeda. Mogao bih čak reći da zapravo trgam za razlogom za pokoravanje zakonima zemlje. Previše sam spreman pokoriti im se. Doista, u tom pogledu imam razloga sumnjati u sebe; svake godine po dolasku poreznika sklon sam preispitivati postupke i položaj državne i posebnih vlasti, raspoloženje ljudi, kako bih pronašao neku izliku za konformizam.

***"We must affect our country as our parents,
And if at any time we alienate
Our love or industry from doing it honor,
We must respect effects and teach the soul
Matter of conscience and religion,
And not desire of rule or benefit."***²¹

Vjerujem da će mi država uskoro moći sav ovakav posao uzeti iz ruku i da tada neću biti ni bolji ni lošiji domoljub od mojih sunarodnjaka. S nižeg gledišta Ustav je sa svim svojim nedostacima vrlo dobar, pravo i sudovi ugledni, čak su i ova država i ova američka vlada u mnogim pogledima dragocjene stvari vrijedne divljenja, na kojima trebamo biti zahvalni, kako su ih to mnogi opisali; ali s malo šireg gledišta onakvi su kakvima sam ih ja opisao, a gledani s još više, ujedno i najviše pozicije, tko može reći što su ili jesu li uopće vrijedni promatranja i razmišljanja?

Kakogod, vlast me puno ne zabrinjava i njoj ću posvetiti najmanje moguće riječi. Ne živim mnogo pod utjecajem vlade, čak ni u ovom svijetu. Kada čovjek ima slobodne misli, slobodnu volju i slobodnu maštu, kada razlikuje ono što jest od onog što nije, loši vladari i reformatori ne mogu ga bitno pokolebati.

Znam da većina ne misli poput mene; oni koji su se profesionalno posvetili proučavanju ovakvih i srodnih pitanja, posebno me ne zadovoljavaju. Državnici i zakonodavci koji su unutar institucije, nikad je ne mogu jasno i ogoljeno shvatiti. Govore o pokretanju društva, ali bez njega nemaju uporišta. Mogu imati i iskustva i sposobnosti razlikovanja, bez sumnje izmislili su genijalne čak i korisne sustave na kojima smo im iskreno zahvalni, ali sva je njihova pamet i korisnost unutar određenih, ne vrlo širokih granica. Zaboravljaju da svijetom ne upravljaju pravila i puka djelotvornost. Webster nikada ne prodire do biti vladanja, pa o njemu ne može ni govoriti s autoritetom. Njegove su riječi mudre zakonodavcima koji ne razmišljaju o bitnoj promjeni u postojećoj vlasti; no misliocima i onima koji donose zakone za vječnost je jasno da se on nikada niti ne dotiče suštine problema. Znam one čija bi smirena i mudra promišljanja ove teme uskoro otkrila sve granice dosega i otvorenosti njegova uma. No opet, usporedene s jeftinim profesijama većine reformatora i još jeftinijom mudročću i elokvencijom političara općenito, njegove su riječi gotovo jedine razborite i vrijedne i zahvaljujmo nebesima na njima. On je relativno snažan,

²¹ George Peele (1557?-1597?) Battle of Alcazar

osebujan i iznad svega praktičan. Ipak, njegova je vrijednost promišljenost, a ne mudrost. Pravnikova istina nije Istina već dosljednost ili dosljedna korisnost. Istina je u skladu sa samom sobom, a ne zaokuplja ju otkrivanje pravde koja se može poklapati s lošim postupcima. On zaslužuje naslov koji i ima - Branitelj Ustava. On može zadavati samo obrambene udarce. On nije vođa nego sljedbenik. Njegove su vođe ljudi '87²². "Nikad nisam nastojao", kaže, "niti ću ikada nastojati, nikad nisam odobravao, niti ću ikad odobravati nastojanje koje bi poremetilo poredak kakav je izvorno ustanovljen, a kojim su se različite države udružile u Uniju". Razmišljajući dalje o ustavnom odobrenju ropstva kaže: " Budući da je dio originalnog ugovora - zadržimo ga".²³ Usprkos njegovu oštroumlju i nadarenosti, nesposoban je izvaditi činjenicu iz njenog političkog konteksta i izložiti je razumno pobijanju, kako bi s obzirom na pitanje ropstva danas dolikovalo čovjeku u Americi, već je govoreći kao običan čovjek, prisiljen dati očajan odgovor kao što je sljedeći, a iz kojeg bi trebao proizići kakav novi i jedinstveni skup društvenih obaveza. "Način", kaže, "na koji vlade država gdje postoji ropstvo trebaju regulirati to ropstvo, jest na njima da promisle pod njihovom odgovornošću prema biračima, općim zakonima vlasništva, humanosti, pravednosti i prema Bogu. Nastajanje drugih udruženja iz osjećaja ljudskosti ili kojeg drugog razloga nema s ovime nikakve veze. Od mene nikada nisu, niti će dobivati ohrabrenja".

Oni koji ne znaju za čišći izvor istine, koji nisu slijedili njezin tijek, mudro se drže Biblije i Ustava te iz njihovog izvora piju s poštovanjem i poniznošću; ali oni koji vide kapanje istine u neko jezero ili ribnjak, ponovno će se spremati na naporan pohod do njenog praznora.

U Americi se nije pojavio nijedan čovjek s velikim darom za zakonodavstvo. U povijesti su svijeta takvi rijetki. Tisuće je govornika, političara i rječitih ljudi, ali još nije progovorio onaj koji bi izgadio sporna pitanja današnjice. Volimo rječitost radi nje same, a ne radi istine koju bi nam mogla izreći ili junaštva koje bi mogla nadahnuti. Naši zakonodavci još nisu naučili za narod relativnu vrijednost slobodne trgovine, slobode, udruživanja i čestitosti. Nemaju smisla za relativno skromna pitanja oporezivanja i financija, trgovine i proizvodnje te poljoprivrede. Amerika ne bi dugo zadržala svoj položaj među nacijama da smo ostavljeni demagogiji zakonodavaca, neispravljenoj iskustvom i pravodobnim žalbama naroda. Iako možda nemam pravo to isticati, 1800 godina je prošlo od kad je napisan Novi zavjet pa ipak, gdje je onaj s dovoljno mudrosti i praktičkog talenta koji bi se okoristio svjetlom koje Novi zavjet baca na zakonodavstvo?

Autoritet vlasti, čak i onaj kojem sam se spreman podrediti, jer veselo ću slušati one koji od mene znaju i mogu bolje, a u mnogim stvarima čak i one koji ne znaju i ne mogu bolje, i dalje je nečist: da bi bio strogo pravedan mora imati pristanak i odobrenje onih nad kojima se vlada. Ne može imati nikakvo čisto pravo na moju osobu i vlasništvo osim onog koje ja dopustim. Napredak od apsolutne na ograničenu monarhiju, od ograničene monarhije na demokraciju, jest napredak prema istinskom poštivanju pojedinca. I kineski je filozof bio dovoljno mudar da u pojedincu vidi temelj carstva.²⁴ Je li demokracija kakvu poznajemo zadnji oblik mogućeg poboljšanja vladanja? Nije li moguće napraviti korak naprijed k prepoznavanju i organiziranju prava čovjeka? Neće biti uistinu slobodne i prosvijećene Države dok god Država ne prepozna pojedinca kao višu, neovisnu snagu iz koje su njena moć i autoritet izvedeni i dok god se ne ponaša prema njemu na taj način. Ugađam si zamišljajući državu koja će si napokon priuštiti da prema svim ljudima bude pravedna, da se prema pojedincu odnosi s poštovanjem, kao prema bližnjem, državu koja čak nekoliko onih koji od nje žive distancirano, koji se ne upliću u njene poslove niti su pod njenim okriljem, a ispunjavaju dužnosti prema susjedima i bližnjima neće smatrati preprekom svom vlastitom skladu. Država kojoj bi sazrijelo ovakvo voće i koja bi mu dopustila da padne čim sazrije, pripremila bi put za još savršeniju i veličanstveniju državu koju sam također zamišljao, ali je još nigdje nisam vidio.

²² Pisci Ustava iz 1787. godine.

²³ Danial Webster (1782.-1852.), iz govora u Senatu SAD-a.

²⁴ Vjerojatno misli na Konfucija.

